

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.07.2020, sp. zn. 24 Cdo 844/2020, ECLI:CZ:NS:2020:24.CDO.844.2020.1

Číslo: 14/2021

Právní věta: Rozsah, v jakém se výrokem rozsudku omezuje způsobilost člověka samostatně právně jednat, nelze vymezit zástupně použitím zkratk „apod.“, „atp.“ nebo „atd.“.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.07.2020

Spisová značka: 24 Cdo 844/2020

Číslo rozhodnutí: 14

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Omezení svéprávnosti (o. z.) [Svéprávnost (o. z.)]

Předpisy: § 155 odst. 1 o. s. ř.

§ 157 odst. 2 o. s. ř.

§ 40 odst. 2 předpisu č. 292/2013Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání posuzované zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. 1. 2019, sp. zn. 55 Co 410/2018, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 5 (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 24. 9. 2018, č. j. 50 Nc 539/2017-118, omezil posuzovanou ve svéprávnosti tak, že není schopna samostatně právně jednat, porozumět důsledkům uzavření kupní, darovací či jiné smlouvy, jednat v pracovněprávních věcech, pořizovat majetek, rozpoznat potřebu uzavírat smlouvy o poskytování sociálních služeb, obstarávat si své záležitosti spočívající v jednání na úřadech v souvislosti s podáváním žádosti o přiznání dávek státní podpory, vyřizování dokladů apod., pochopit účel a důsledky uzavření manželství, porozumět smyslu a důsledku voleb, včetně možnosti volit a být volena, spravovat své jmění v částce převyšující 4 000 Kč měsíčně (výrok I.). Svéprávnost posuzované omezil na dobu pěti let od právní moci rozsudku (výrok II.). Opatrovníkem posuzované jmenoval Úřad městské části P. (výrok III.), a rozhodl o náhradě nákladů řízení státu a účastníků (výroky IV. a V.).

2. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že „je v nejlepším zájmu posuzované, aby byla ve své svéprávnosti omezena v rozsahu, jak je uvedeno ve výroku rozhodnutí“, protože „trpí trvalou duševní

poruchou, která jí brání plně právně jednat, a právním jednáním či nečinností by posuzované mohla vzniknout závažná újma“. Vaskulární demence má u posuzované progredující tendenci, „je snadno manipulovatelná a ovlivnitelná“, náhled na své onemocnění a schopnosti nemá. „S ohledem na charakter onemocnění, u něhož již není předpoklad zásadního zlepšení stavu, pak soud svéprávnost posuzované omezil na dobu pěti let.“ Veřejného opatrovníka, který skýtá záruku nestranného posouzení finančních záležitostí a správy majetku posuzované, jí soud jmenoval proto, aby předešel dalšímu zhoršování vztahů v rodině – rozkolu mezi dcerami, pramenící z podezření „na případné manipulativní jednání ve vztahu k posuzované“ – jejichž další vyostření je v rozporu se zájmem posuzované.

3. K odvolání posuzované Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 23. 1. 2019, č. j. 55 Co 410/2018-144, změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I. tak, že posuzovaná „se omezuje ve svéprávnosti tak, že není způsobilá nakládat s majetkem a spravovat jej nad rámec částky 4 000 Kč, uzavřít manželství a vykonávat volební právo. Ve výroku III. se mění jen tak, že opatrovníkem se jmenuje Městská část P.; jinak se potvrzuje“ (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení státu a účastníků (výroky II. a III.).

4. Odvolací soud akceptoval jak skutková zjištění, tak právní posouzení, a sice že „u posuzované jsou dány všechny zákonné podmínky pro omezení svéprávnosti“, avšak měl „odlišný právní názor na formulaci rozsahu omezení svéprávnosti“ a „zpřesnil rozhodnutí ve výroku I. tak, že omezil posuzovanou ve svéprávnosti tak, že není způsobilá nakládat s majetkem a spravovat jej nad rámec částky 4 000 Kč. K tomu využil skutková zjištění soudu prvního stupně, včetně závěrů znaleckého posudku“. Kromě vypuštění termínů „porozumění“, „rozpoznání“ a „chápání“ použil formulaci „nakládání s majetkem a správu tohoto majetku“, jakožto obecný pojem zahrnující „vše, co může být předmětem majetkoprávních vztahů“ s tím, že „není vhodné omezovat posuzovanou v uzavírání jednotlivých smluvních typů“. Za správnou považoval i volbu veřejného opatrovníka posuzované „vzhledem k evidentnímu konfliktu zájmů mezi dcerami posuzované navzájem i navrhovatelkou a posuzovanou“. Změna se týkala pouze toho, že opatrovníkem byla jmenována obec, a nikoliv úřad obce.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala posuzovaná (dále též „dovolatelka“) prostřednictvím svého zmocněnce, kterým je advokát, včasné dovolání. Uplatňuje (vycházejí z obsahu dovolání) dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), nesprávné právní posouzení věci ohledně (1.) formulace rozsudečného výroku, resp. vymezení rozsahu, v jakém byla způsobilost posuzované samostatně právně jednat omezena, aniž by z něj bylo zřejmé, zda finanční limit ve výši 4 000 Kč je limitem jednorázovým, nebo měsíčním, (2.) jmenování veřejného opatrovníka, aniž by byly naplněny předpoklady pro pominutí návrhu posuzované na jmenování D. U. jako její opatrovnice, tedy, že by zájmy jmenované byly v rozporu se zájmy posuzované. Předpoklad přípustnosti dovolání spatřuje ve vyřešení těchto právních otázek, na nichž závisí napadené rozhodnutí odvolacího soudu, který se při jejich řešení odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu – usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. [30 Cdo 1617/2016](#), nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. [III. ÚS 3333/11](#).

III.

Přípustnost dovolání

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) projednal dovolání podle občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů. Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníci řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1

o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

7. Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

8. Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

9. Přestože ohledně přípustnosti první právní otázky dovolatelka nevymezila ustálenou rozhodovací praxi, od níž se měl odvolací soud odchýlit uvedením konkrétních spisových značek, je ji v tomto případě nesporně možné identifikovat jiným způsobem (např. nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2018, sp. zn. [II. ÚS 2109/17](#)), a proto požadavku na vymezení předpokladu přípustnosti dovolání dostala. Protože při jejím řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu (viz např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. [30 Cdo 4467/2014](#), nebo ze dne 21. 12. 2016, sp. zn. [30 Cdo 5434/2016](#)), dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání posuzované je proti rozsudku odvolacího soudu podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

IV.

Důvodnost dovolání

10. Po přezkoumání dovolání ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř. podle důvodů vymezených v dovolání a s přihlédnutím k vadám uvedeným v ustanoveních § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání je opodstatněné.

11. Podle ustanovení § 40 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“), v rozsudku, jímž se omezuje svéprávnost, vymezí soud rozsah, v jakém způsobilost posuzovaného samostatně právně jednat omezil, a popřípadě dobu, po kterou účinky omezení trvají.

Podle ustanovení § 1 odst. 3 z. ř. s. nestanoví-li tento zákon jinak, použije se občanský soudní řád.

Podle ustanovení § 155 odst. 1 o. s. ř. obsah rozhodnutí ve věci samé vysloví soud ve výroku rozsudku.

12. K první dovolatelkou nastolené právní otázce dovolací soud uvádí, že určitost a srozumitelnost, jakožto esenciální náležitost výroku, je vlastní i rozhodnutí vydanému v řízení o svéprávnosti, zejména pak rozsudku, jímž se omezuje svéprávnost člověka (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. [30 Cdo 4467/2014](#)).

13. Ustanovení § 40 odst. 2 z. ř. s. ukládá soudu, aby v rozsudku, jímž omezuje svéprávnost člověka, vymezil rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil. Rozsah omezení svéprávnosti lze formulovat jako negativní výčet, tj. tak, že soud ve výroku rozsudku uvede právní jednání, ke kterým osoba není způsobilá, z čehož implicitně a contrario vyplývá, že k ostatním právním jednáním způsobilá je. Soudní praxe také připouští, byť obecně preferuje výčet negativní, aby byl rozsah omezení svéprávnosti formulován jako pozitivní výčet, tj. tak, že soud ve výroku rozsudku uvede právní jednání, ke kterým člověk způsobilý je. K ostatním právním jednáním pak způsobilý není (k tomu srov. stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 1977, sp. zn. Cpj. 160/1976, uveřejněné pod č. 3/1979 Sb. rozh. obč., a dále např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2012,

sp. zn. 30 Cdo 354/2011, a ze dne 4. 12. 2013, sp. zn. [30 Cdo 2351/2013](#)).

14. Vzhledem k právní otázce zformulované v dovolání je pro posuzovanou věc podstatné vymezení rozsahu, v jakém byla soudem způsobilost posuzované samostatně právně jednat omezena pro oblast občanskoprávních majetkových vztahů (zejména – nikoliv výlučně – pro ta právní jednání, s nimiž příslušná hmotněprávní norma spojuje vznik, změnu nebo zánik právního vztahu, pro nějž je příznačná směna ekonomicky ekvivalentních hodnot). V těchto případech lze (a obvykle tomu tak je) rozsah omezení svéprávnosti definovat pomocí vyčíslení ekonomické hodnoty nepřímého předmětu právního vztahu. Již z povahy věci pak vyplývá, že je nezbytné vztáhnout tento limit vždy k právnímu jednání. Může se tak stát jak k právnímu jednání jedinému, tak k množině právních jednání, která jsou učiněna za konkrétní časové období, např. denní, týdenní, měsíční.

15. Závěr, který Nejvyšší soud vyslovil v rozsudku ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. [30 Cdo 4467/2014](#), a zopakoval v rozsudku ze dne 21. 12. 2016, sp. zn. [30 Cdo 5434/2016](#), (akceptován byl i v rovině ústavní – nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2016, sp. zn. [II. ÚS 934/16](#)), a od kterého nemá důvod se odchýlit, podrobil kritice, že ve výroku, kterým se dovolací soud tehdy zabýval, a který byl zformulován obdobně, jako je tomu v poměrech posuzované věci, nebylo zřejmé, zda se stanovený limit váže k právnímu jednání jedinému, anebo k vícero právním jednáním, jejichž počet ovšem nebyl vymezen konkrétním časovým obdobím (denním, týdenním nebo měsíčním). Vyslovený závěr nelze abstrahovat od skutkové roviny tehdy posuzovaného případu a zobecněně jej interpretovat tak, že vylučuje vázat limitaci vyčíslením ekonomické hodnoty nepřímého předmětu právního vztahu i na jedno konkrétní právní jednání.

16. Dovolatelce lze přisvědčit, že z formulace výroku rozsudku vymezující rozsah, v jakém způsobilost posuzované samostatně právně jednat soud omezil tak, že „(...) není způsobilá nakládat s majetkem a spravovat jej nad rámec částky 4 000 Kč....“, není zřejmé, zda stanovený limit ve výši 4 000 Kč soud váže k jednomu právnímu jednání, nebo k vícero právním jednáním, přičemž pro tento případ jejich množinu ani nedefinoval (typicky konkrétním časovým obdobím). Takto zformulované vymezení rozsahu, v jakém není posuzovaná způsobilá samostatně právně jednat pro oblast majetkových právních vztahů, není v souladu s ustanovením § 155 odst. 1 a § 40 odst. 2 z. ř. s.

17. Dovolací soud považuje za nezbytné vyjádřit se i k formulaci výrokové části rozsudku odvolacího soudu ohledně akceptace zástupného vymezení rozsahu způsobilosti samostatně právně jednat použitím zkratky (apod.).

18. Odvolací soud výrokem I. dovoláním napadeného rozsudku (věta druhá) změnil výrok III. rozsudku soudu prvního stupně „jen tak, že opatrovníkem se jmenuje Městská část P.“ a dále za středníkem uvedl „jinak se potvrzuje“. Soud prvního stupně výrokem III. (pouze) posuzované jmenoval opatrovníka, a protože odvolací soud rovněž rozhodl o jmenování opatrovníka, byť opatrovníkem jmenoval Městskou část P., změnil tento výrok celý. Zvolená formulace za této situace vyvolává otázku, co bylo odvolacím soudem potvrzeno, a protože z odůvodnění vyplývá, že ke změně přistoupil z důvodu formulačního „upřesnění“, tedy nemínil měnit vymezení rozsahu způsobilosti posuzované samostatně právně jednat ve vztahu k orgánům veřejné moci, kteréžto pominutí v negativním výčtu by zcela zjevně vedlo k věcné změně, jediným smysluplným závěrem je, že potvrzena byla i tato část výroku I. rozsudku soudu prvního stupně („obstarávat si své záležitosti spočívající v jednání na úradech v souvislosti s podáváním žádosti o přiznání dávek státní podpory, vyřizování dokladů apod.“). Nicméně na odvolacím soudu bude, aby nadále (pro futuro) výrok rozsudku formuloval i v tomto směru pečlivěji.

19. Soud prvního stupně vymezil rozsah, v jakém způsobilost posuzované samostatně právně jednat omezil negativním výčtem, tj. tak, že ve výroku I. rozsudku uvedl právní jednání, ke kterým posuzovaná není způsobilá, z čehož implicitně a contrario vyplývá, že k ostatním právním jednáním

způsobila je. Takovýto výčet je výčtem úplným (taxativním), což dovolací soud uvedl již ve stanovisku Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 1977, sp. zn. Cpj. 160/1976, uveřejněném ve Sb. rozh. obč. pod č. 3/1979. Za účelem naplnění obecného požadavku na kvalitu rozsudečného výroku určitě a srozumitelně vymezit rozsah, v jakém soud způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil, je povinen při použití negativního výčtu ve výrokové části rozsudku výslovně (jak je běžně soudy činěno) tato právní jednání uvést [např. nakládání se jměním, jehož hodnota přesahuje stanovenou částku, spravování cizího majetku, přijetí a odmítnutí zdravotních služeb a zásahu do své integrity, uzavření manželství, registrovaného partnerství, určení a popření otcovství, udělení souhlasu k osvojení svého dítěte a osvojení dítěte, stát se pěstounem a převzetí dítěte od rodičů do péče, vykonávání rodičovské odpovědnosti s výjimkou práva na osobní styk s dítětem, činění pořízení pro případ smrti, zřeknutí se dědického práva, odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví, uzavírání pracovněprávních vztahů, udělení plné moci k zastupování své osoby, přebírání zásilek určených do vlastních rukou (viz např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. [30 Cdo 3398/2007](#), ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. [30 Cdo 3580/2010](#), ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. [30 Cdo 3547/2011](#), a ze dne 4. 12. 2013, sp. zn. [30 Cdo 2351/2013](#), což je akceptováno i v rovině ústavní, k tomu srov. nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2016, sp. zn. [II. ÚS 934/16](#)].

20. Nekorigoval-li odvolací soud vymezení rozsahu způsobilosti posuzované samostatně právně jednat ve vztahu k orgánům veřejné moci, pak i v tomto směru není vymezení rozsahu, v jakém není posuzovaná způsobilá samostatně právně jednat v souladu s ustanovením § 155 odst. 1 a § 40 odst. 2 z. ř. s.

21. Z uvedeného vyplývá, že v rozsudku, jímž soud omezuje svéprávnost člověka, nelze zástupně, za použití zkratk (apod., atp. atd.), vymezit rozsah, v jakém je způsobilost člověka samostatně právně jednat omezována.

22. K druhé dovolatelkou nastolené právní otázce dovolací soud uvádí, že je zapotřebí zohlednit zákonnou posloupnost jmenování opatrovníka osobě omezené ve svéprávnosti (§ 471 odst. 2 o. z.). V tomto případě odvolací soud náležitě nevysvětlil, proč není možné, aby jmenoval opatrovníkem osobu, kterou posuzovaná jako opatrovanka navrhla. Z odůvodnění není totiž zřejmé, zda tomu brání střet zájmů ve smyslu ustanovení § 63 o. z., tedy, že by zájmy D. U. byly v rozporu se zájmy posuzované, nebo má za právně relevantní jinou skutečnost. Má-li jím být střet zájmů ve smyslu ustanovení § 63 o. z., bylo na odvolacím soudu, aby určitě a srozumitelně vysvětlil, v čem v tomto případě střet zájmů D. U. a posuzované spočívá, a na jaký zjištěný skutkový stav tuto právní úvahu navázal. Přitom nelze pominout žádné z pravidel upravující jmenování opatrovníka, která jsou zakotvena v ustanovení § 471 odst. 2 o. z., resp. nemožnosti podle nich (samozřejmě vyjma jmenování veřejného opatrovníka) postupovat (důvody, proč nebyl posuzované jmenován opatrovníkem jiný příbuzný nebo jiná osoba blízká, která osvědčí o posuzovanou dlouhodobý a vážný zájem a schopnost projevovat jej i do budoucna, potažmo jiná osoba, která splňuje podmínky pro to, aby se stala opatrovníkem, neuvedl vůbec).

23. Z hlediska dovolacího důvodu není rozhodnutí odvolacího soudu správné, neboť se odchýlil od výše uvedené ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud jej zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.).

24. Soudy nižších stupňů jsou vázány právním názorem dovolacího soudu (§ 243g odst. 1, věta první, § 226 odst. 1 o. s. ř.).

25. O nákladech řízení rozhodne soud v novém rozhodnutí (§ 243g odst. 1, věta druhá, o. s. ř.).